

ROTARU protiv RUMUNIJE
(Predstavka br. 28341/95)

Presuda
4. maj 2000. godine

Podnosilac predstavke: Aurel Rotaru

Oštećeni: podnosilac predstavke

Država ugovornica: Rumunija

Datum podnošenja predstavke: 22. februara 1995.

Datum odluke o prihvatljivosti: 21. oktobra 1996.

1. Podnosilac predstavke je Aurel Rotaru, koji je rumunski državljanin. Podnosilac predstavke tvrdi da je žrtva povrede članova 6, 8 i 13 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda koje je počinila Rumunija.

(...)

Činjenice

I. Okolnosti slučaja

1. Osuda podnosioca iz 1948. godine

7. Podnosilac predstavke, rođen 1921. godine, po zanimanju je advokat u penziji, nastanjen u Barladu.

8. Godine 1946, pošto je došao na vlast komunistički režim, načelnik okruga Vaslui je odbio molbu podnosioca, koji je tada bio student, da objavi dva pamfleta – „Studentska duša“ (*Suflet de student*) i „Protesti“ (*Proteste*) – jer su navodno izražavali antidržavne stavove.

9. Nakon toga podnosilac je načelniku poslao dva pisma u kojima je protestovao protiv ukidanja slobode izražavanja od strane novog narodnog režima, što je 7. jula 1948. godine dovelo do njegovog hapšenja. Narodni sud u gradu Vaslui je 20. septembra 1948. godine podnosioca osudio na zatvorsku kaznu u trajanju od godinu dana zbog uvredljivog ponašanja.

2. Postupak po Zakonodavnoj uredbi br. 118/1990

10. Pošto je zbačen komunistički režim, 1989. godine usvojena je Zakonodavna uredba br. 118/1990 kojom su data određena prava građanima koje je progonila komunistička vlast a koji se nisu bavili fašističkim aktivnostima (vidi stav 30 u ovom tekstu).

11. Dana 30. jula 1990. godine, podnosilac je na prvostepenom sudu u Barladu podneo tužbu protiv Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva odbrane i Zavoda za zapošljavanje okruga Vaslui u kojoj je tražio da mu se zatvorska kazna izrečena 1948. godine uzme u obzir u obračunavanju radnog staža. Takođe je tražio isplatu odgovarajuće penzije.

12. Sud je doneo odluku 11. januara 1993. godine. Pozivajući se između ostalog na iskaze svedoka koje je pozvao podnosilac (P. P. i G. D.), presudu iz 1948. godine i izjave sa Univerziteta Iasi, sud je naveo da je između 1946. i 1949. godine podnosilac bio progonjen po

političkom osnovu. Njegova je predstavka uvažena i dodeljena mu je naknada propisana Zakonom od 118/1990.

13. Ministarstvo unutrašnjih poslova je u postupku podnelo kao dokaz dopis koji je 19. decembra 1990. godine primilo od Rumunske obaveštajne službe (*Serviciul Roman de Informati* – SRI), u kome je navedeno:

U odgovoru na vaš dopis od 11. decembra 1990. godine, dostavljamo vam rezultate provere Aurela Rotarua, koji živi u Barladu:

(a) za vreme studija na Fakultetu prirodnih nauka na Univerzitetu Iasi, gore-pomenuto lice bilo je član Udruženja hrišćanskih studenata, pokreta „legionarskog“ tipa;¹

(b) godine 1946. obratio se Uredu za cenzuru okruga Vaslui za dozvolu da objavi dva pamfleta – „Studentska duša“ i „Protesti“ – ali mu je molba odbijena zbog antidržavnih stavova koji su u njima izraženi;

(c) prema izjavi koju je dao 1948. godine, bio je član omladinske sekcije Narodne seljačke stranke;

(d) nema krivični dosije i nasuprot onome što tvrdi, nije bio u zatvoru u periodu koji pominje;

(e) u periodu od 1946. do 1948. godine je nekoliko puta ispitivan od strane službi bezbednosti o svojom stavovima...

3. Tužba za odštetu protiv SRI

14. Podnosilac predstavke je podneo tužbu protiv SRI u kojoj je tvrdio da nikada nije bio član Rumunskog legionarskog pokreta, da je studirao na Pravnom fakultetu Univerziteta Iasi a ne na Fakultetu prirodnih nauka kao i da su neki drugi podaci izneti u dopisu SRI od 19. decembra 1990. godine neistiniti i klevetnički. Shodno odredbama građanskog prava o naknadi štete, zahtevao je da mu SRI isplati odštetu za nematerijalnu štetu koju je pretrpeo. Ne pozivajući se eksplicitno ni na kakav zakonski propis, takođe je tražio da se SRI naredi da izmeni ili uništi dosije koji je sadržao podatke o njegovoj navodnoj legionarskoj prošlosti.

15. U odluci od 6. januara 1993. godine, Prvostepeni sud u Bukureštu je odbacio zahtev podnosioca i zbog toga što nije bio dozvoljen prema zakonskim odredbama o naknadi štete.

16. Podnosilac predstavke se žalio na ovu odluku.

17. Dana 18. januara 1994. godine, Okružni sud u Bukureštu presudio je da su podaci da je podnosilac bio legionar bili neistiniti, ali je odbacio žalbu i naveo da se SRI nije mogao smatrati nemarnim jer je jedino čuvao osporene podatke – kako nije bilo nemara, nisu mogle da se primene odredbe o odgovornosti za naknadu štete.

Sud je primetio da su podaci prikupljeni od strane državnih službi bezbednosti, koje su ih pošto su rasformirane 1949. godine prosledile Državnoj upravi bezbednosti (*Securitate*), a ova ih je pak prosledila SRI 1990. godine.

18. Dana 15. decembra 1994. godine, Apelacioni sud u Bukureštu odbacio je žalbu podnosioca na odluku od 18. januara 1994. godine i [naveo da je neosnovana, kao i] „da sudske vlasti nemaju ovlašćenje da unište ili izmene podatke u dopisu SRI, koji je jednostavno čuvar arhiva bivših državnih službi bezbednosti. (...)“

4. Tužba za odštetu protiv sudija

19. Dana 13. juna 1995. godine, podnosilac predstavke je podneo odštetni zahtev protiv svih sudija koje su odbacile njegov zahtev da se dosije dopuni ili uništi. Svoj zahtev je zasnovao

na članu 3 Građanskog zakonika, koji se odnosi na uskraćivanje presuđivanja, kao i na članu 6 Konvencije. Podnosilac je tvrdio da su i Okružni sud i Apelacioni sud Vaslui odbili da zavedu tužbu.

U vezi s ovim je podnosilac 5. avgusta 1998. godine podneo novu predstavku Komisiji koja je zavedena pod brojem 46597/98, a postupak je u toku.

5. Molba za ponavljanje postupka

20. juna 1997. godine ministar pravde je obavestio direktora SRI da je Evropska komisija za ljudska prava proglasila predstavku podnosioca prihvatljivom. Ministar je zatražio od direktora SRI da proveri još jednom da li je podnosilac zaista bio član legionarskog pokreta, pa ako se pokaže da taj podatak nije tačan, da obavesti podnosioca o toj činjenici da bi ovaj mogao da je koristi u molbi za ponavljanje postupka.

21. Dana 6. jula 1997. godine, direktor SRI obavestio je ministra pravde da je podatak u dopisu od 19. decembra 1990. godine da je podnosilac bio legionar bio nađen konsultovanjem arhive, u kojoj je pronađena tabela sačinjena od strane bezbednosnog ureda u Iasi u kojoj se u upisu br. 165 pominje izvesti Aurel Rotaru, „student prirodnih nauka, običan član Udrženja hrišćanskih studenata i legionar“. Direktor SRI je pomenuo da je tabela nosila datum 15. februar 1937. godine i naveo da „budući da je g. Rotaru tada imao samo 16 godina, nije mogao da bude student Fakulteta prirodnih nauka. [stoga] smatramo da je došlo do greške za žaljenje koja nas je navela na zaključak da je g. Aurel Rotaru iz Barlada ista osoba kao i ona koja je u tabeli navedena kao član organizacije legionarskog tipa. Pažljiva istraga koje je naše osoblje sprovelo u okruzima Iasi i Vaslui nije dovela do nalaženja bilo kakvih drugih podataka koji bi potvrdili da se dva imena odnose na istu osobu.“

22. Kopija ovog pisma poslata je i podnosiocu, koji je 25. jula 1997. godine tražio od Apelacionog suda u Bukureštu da preispita svoju odluku od 15. decembra 1994. godine. U predstavi je tražio da se klevetnički dokumenti proglašene nevažećim, odštetu od jednog leja za nematerijalnu štetu, kao i nadoknadu svih troškova koje je imao od početka postupka usklađenu sa inflacijom.

23. SRI je zauzela stav da molbu za obnovu postupka treba odbaciti jer je u svetlu pisma direktora SRI od 6. jula 1997. godine predstavka lišena osnove.

24. U pravosnažnoj odluci objavljenoj 25. novembra 1997. godine, Apelacioni sud u Bukureštu je poništio odluku od 15. decembra 1994. godine i odobrio tužbu podnosioca predstavke:

Iz dopisa br. 4173 Rumunske obaveštajne službe od 5. jula 1997. godine sledi da ... u arhivi (dosije 53172, tom 796, str. 2423) postoji tabela sa spiskom imena članova legionarskih organizacija koji ne žive u Iasi gde se pod brojem 165 vodi izvesni ‘Rotaru Aurel student prirodnih nauka, običan član Udruženja hrišćanskih studenata, legionar’. Kako je podnosilac predstavke imao jedva 16 godina kada je tabela sačinjena, 15. februara 1937. godine, i kako nije pohađao predavanja na Fakultetu prirodnih nauka Iasi, i kako dopunske provere dokumenata koji navode imena članova legionarskih organizacija navode na zaključak da ime ‘Aurel Rotaru’ nema veze sa licem koje živi u Barladu a čiji lični podaci odgovaraju podacima podnosioca, Rumunska obaveštajna služba smatra da je načinjena greška koja je za žaljenje i da osoba koja je pomenuta u tabeli nije podnosilac.

Imajući u vidu ovaj dopis, Sud smatra da zadovoljava zahteve člana 322–5 Zakonika o građanskom postupku budući da je takav da potpuno menja činjenice koje su prethodno bile

ustanovljene. Dokument sadrži podatke koje nije bilo moguće podneti u bilo kojoj ranijoj fazi postupka iz razloga za koje podnosilac nije bio odgovoran.

Imajući ovo u vidu, datum kada je obrazovana *Securitate* i način na koji su organizovane bivše službe bezbednosti nisu relevantni činiooci. Isto tako, činjenica da je Rumunska obaveštajna služba jedino čuvar arhiva, mada je tačna, takođe nije relevantna. Ono što jeste bitno je činjenica da dopis broj 705567 od 19. decembra 1990. godine Rumunske obaveštajne službe (Vojna jedinica br. 05007) sadrži detalje koji se ne odnose na podnosioca, tako da su podaci u tom dopisu koji se odnose na njega neistiniti, a ako ostanu mogli bi da ozbiljno povrede njegovo dostojanstvo i ugled.

U svetlu prethodno navedenog, i shodno gore pomenutim pravnim propisima, molba za obnovu postupka je osnovana i mora se prihvatiti. Sledi da se ranije odluke u ovom predmetu moraju poništiti a da se tužba podnosioca kako je podneta prihvata.

25. Sud nije izdao nikakav nalog u pogledu odštete ili sudskih troškova.

II. Relevantno domaće pravo

A. Ustav

26. Slede relevantne odredbe Ustava:

Član 20

(1) Ustavne odredbe o pravima o slobodama građana tumače se i primenjuju u skladu sa Opštom deklaracijom o ljudskim pravima i ugovorima čija je Rumunija potpisnica.

(2) U slučaju da su ugovori o osnovnim ljudskim pravima čija je Rumunija potpisnica u suprotnosti sa domaćim propisima, prednost će imati međunarodni instrumenti.

Član 21

Svako ima pravo da se obrati sudu u cilju zaštite svojih prava, sloboda i zakonitih interesa.

(2) Ostvarivanje ovog prava ne sme biti ograničeno nijednim zakonom.

B. Građanski zakonik

27. Slede relevantne odredbe Građanskog zakonika:

Član 3

Sudija koji odbije da sudi pod izgovorom da postoji pravna praznina ili je zakon nejasan ili manjkav može biti krivično gonjen za uskraćivanje pravde.

Član 998

Svaka radnja nekog lica kojom je učinjena šteta drugomu čini lice čijom je krivicom šteta nastala odgovornim da je nadoknadi.

Član 999

Svako je odgovoran za štetu koju je naneo ne samo sopstvenim činjenjem već i nečinjenjem ili nehatom.

C. Zakon o građanskom postupku

28. Slede relevantne odredbe Zakona o građanskom postupku:

Član 322–5

Može se podneti molba za obnovu postupka ... u slučajevima kada se posle donošenja odluke otkrije postojanje pisanih dokaza koje je uskratila suprotna strana ili koji nisu mogli biti podneti iz razloga van kontrole stranaka...

D. Uredba br. 31 iz 1954. godine o fizičkim i pravnim licima

29. Slede relevantne odredbe Uredbe iz 1954. godine o fizičkim i pravnim licima:

Član 54

(1) Svako kome je povređeno pravo na ... čast, dostojanstvo ... ili bilo koje drugo ne-ekonomsko pravo ima pravo da se obrati sudu za sudsku naredbu kojom se zabranjuje radnja kojom se krše ta prava.

(2) Slično tome, svako ko je bio žrtva takvog kršenja prava može da traži od suda da naredi licu koje je odgovorno za nezakonitu radnju da izvrši bilo koju meru koju sud smatra neophodnom za povraćaj tih prava.

Član 55

Ako lice koje je odgovorno za nezakonitu radnju ne izvrši u zadatom roku ono što mu je naloženo da uradi da bi vaspostavio prekršena prava, sud može da ga osudi da plaća periodičnu novčanu kaznu državi...

E. Zakonodavna uredba br. 118 od 30. marta 1990. godine o davanju određenih prava licima koje je politički progonio diktatorski režim uspostavljen 6. marta 1945. godine

30. Slede relevantne odredbe Zakonodavne uredbe br. 118/1990:

Član 1

Sledeći periodi biće uzeti u obzir prilikom obračunavanja radnog staža i starosne penzije i drugih prava koja proističu iz njega: periodi u kojima je lice posle 6. marta 1945. godine iz političkih razloga

(a) služilo zatvorsku kaznu na osnovu pravosnažne sudske odluke ili bilo u pritvoru do suđenja za politička dela;

(...)

Član 5

Komisija u sastavu od predsednika i najviše šest drugih članova biće uspostavljena u svakom okrugu ... u cilju nadzora nad izvršavanjem zahteva postavljenih u članu 1. (...)

Predsednik komisije mora biti pravnik. Komisija mora da sadrži dva predstavnika zavoda za zapošljavanje i socijalne službe i najviše četiri predstavnika udruženja bivših političkih zatočenika i žrtava diktature.

(...)

Član 6

Osobe u pitanju mogu da ustanove da zadovoljavaju uslove postavljene članom 1 putem službenih akata izdatih od strane odgovarajućih vlasti ili ... bilo kojih drugih materijala koji imaju vrednost dokaza.

(...)

Član 11

Odredbe ove uredbe neće se primenjivati na lica koja su osuđena za zločine protiv čovečnosti ili ona za koje je postupkom određenim članovima 5 i 6 ustanovljeno da su se bavila fašističkim aktivnostima unutar organizacije fašističkog tipa.

F. Zakon br. 14 od 24. februara 1992. godine o organizaciji i delovanju Rumunske obaveštajne službe

31. Slede relevantne odredbe Zakona br. 14 od 24. februara 1992. godine o organizaciji i delovanju Rumunske obaveštajne službe, koji je objavljen u Službenom listu 3. marta 1992. godine:

Odeljak 2

Rumunska obaveštajna služba organizovaće i obavljaće sve aktivnosti u cilju sakupljanja, provere i upotrebe podataka za potrebe otkrivanja, sprečavanja i onemogućavanja svih dela koja prema zakonu ugrožavaju nacionalnu bezbednost Rumunije.

Odeljak 8

Rumunska obaveštajna služba ima pravo da poseduje i koristi sva odgovarajuća sredstva potrebna za sakupljanje, proveru, klasifikaciju i čuvanje podataka u vezi sa nacionalnom bezbednosti, kako je propisano zakonom.

Odeljak 45

Svi interni akti Rumunske obaveštajne službe moraju biti tajni, moraju se držati u njenim arhivama i mogu se pregledati samo sa dozvolom direktora, kako je propisano zakonom.

Dokumentacija, podaci i infomacije koji su vlasništvo Rumunske obaveštajne službe ne smeju se objavljivati pre isteka roka od 40 godina od dana kada su arhivirani.

Rumunska obaveštajna služba će u svrhu čuvanja i korišćenja preuzeti sve arhive nacionalne bezbednosti koje su bile vlasništvo bivših obaveštajnih službi koje su delovale na rumunskoj teritoriji.

Arhive o nacionalnoj bezbednosti bivše *Securitate* ne smeju se objavljivati pre isteka roka od 40 godina od dana usvajanja ovog Zakona.

G. Zakon br. 187 od 20. oktobra 1999. godine o pristupu građana ličnim dosijeima koje je o njima držala *Securitate*, koji je usvojen sa ciljem osvetljavanja političko-policijske prirode te organizacije

32. Slede relevantne odredbe Zakona br. 187 od 20. oktobra 1999. godine, koji je stupio na snagu 9. decembra 1999. godine:

Odeljak 1

(1) Svi rumunski građani kao i stranci koji su dobili rumunsko državljanstvo od 1945. godine imaju pravo na uvid u dosijeja koje je o njima držala *Securitate*... Ovo pravo moguće je ostvariti na osnovu zahteva i sadrži pravo na uvid u dosije i kopiranje bilo kojih dokumenata u njemu ili koji se odnose na njegov sadržaj.

(2) Pored toga, svako lice o kome je vođen dosije iz kojeg proizilazi da je ono bilo pod prismotrom *Securitate* ima pravo na svoj zahtev da bude obavešteno o identitetu agenata i saradnika *Securitate* koji su priložili dokumenta u dosije.

(3) Ako nije drugačije propisano zakonom, prava propisana u stavovima (1) i (2) dostupna su i bračnim drugovima kao i rođacima do drugog kolena preminulog lica.

Odeljak 2

(1) Da bi se obezbedilo pravo na pristup podacima u javnom interesu, svi rumunski građani, ... mediji, političke stranke, ... imaju pravo da budu informisani ... o tome da li su bilo koja od lica koja su nosioci sledećih funkcija ili su kandidati za njih bila agenti ili saradnici *Securitate*:

(a) Predsednik Rumunije;

- (b) poslanik Parlamenta ili Senata;
- (...)

Odeljak 7

Za svrhe primene odredaba ovog Zakona biće ustanovljeno Nacionalno veće za izučavanje arhiva *Securitate* ... (u daljem tekstu: Veće), sa sedištem u Bukureštu.

Veće će biti nezavisno telo sa pravnim subjektivitetom a pod nadzorom Parlamenta ...

Odeljak 8

Veće će se sastojati od kolegijuma sa 11 članova.

Članovi kolegijuma Veća biće postavljeni od strane Parlamenta na osnovu predloga parlamentarnih grupa a prema političkom sastavu dveju domova... sa mandatom od šest godina maksimalno dva puta uzastopno.

Odeljak 13

(1) Lica na koje se ovaj zakon odnosi mogu shodno odeljku 1(1) tražiti od Veća da im

(a) dozvoli da pregledaju dosijea ... koja je *Securitate* vodila do 22. decembra 1989. godine;

(b) izda kopije ... tih dosijea...;

(c) izda potvrde o članstvu ili nečlanstvu u *Securitate* ili o saradnji ili odsustvu saradnje sa istom;

(...)

Odeljak 14

(1) Sadržaj potvrda propisanih u stavu 13(1)(c) može biti osporen pred kolegijumom Veća...

Odeljak 15

(1) Pravo na pristup informacijama od javnog interesa primenjivaće se na osnovu zahteva poslatog Veću.

(...)

(4) U odgovoru na zahtev propisan u odeljku 1, Veće će proveriti bilo koje dokaze koji su mu dostupni i odmah izdati potvrdu...“

Odeljak 16

(1) Svaki korisnik ili lice o kome je zahtevana provera može osporiti pred kolegijumom Veća potvrdu koja je izdata u skladu sa odeljkom 15. ...

Odluka kolegijuma može biti osporena ... pred Apelacionim sudom...

Pravo

I. Prethodni prigovori Vlade

A. Status podnosioca predstavke kao žrtve

33. Mišljenje Vlade je bilo, kako je izneto i pred Komisijom, da podnosilac predstavke nije više mogao da tvrdi da je „žrtva“ povrede Konvencije shodno značenju člana 34. Vlada je naglasila da je Apelacioni sud u Bukureštu rešio u korist žalbe podnosioca kada je 25. novembra 1997. godine proglasio ništavnim podatke sadržane u dopisu od 19. decembra 1990. godine

Rumunske obaveštajne službe (SRI), a po mišljenju Vlade jedino kršenje prava podnosioca predstavke poticalo je iz tog dopisa.

U svakom slučaju, navela je Vlada, podnosiocu predstavke je sada stajao na raspolaganju postupak koji je ustanovljen Zakonom br. 187 od 20. oktobra 1999. godine kojim su mu osigurane sve garancije koje zahteva Konvencija radi zaštite njegovih prava.

34. Podnosilac predstavke je tražio od Suda da nastavi razmatranje slučaja. Tvrdio je da se okolnosti koje su i dovele do predstavke nisu u osnovu promenile posle odluke od 25. novembra 1997. godine. Kao prvo, sam čin priznavanja, posle odluke Komisije o prihvatljivosti slučaja, da je načinjena greška, nije mogao da bude adekvatno zadovoljenje zbog kršenja Konvencije. Drugo, još uvek mu nije bio omogućen pristup njegovom tajnom dosijeu, koji je SRI ne samo čuvao već i koristio. Nije se dakle moglo isključiti da bi SRI čak i posle odluke od 25. novembra 1997. godine mogao da iskoristi podatak da je podnosilac navodno bio legionar kao i druge podatke u dosijeu.

35. Sud ponavlja da, što se tiče pojma žrtve, pojedinac može pod određenim uslovima tvrditi da je žrtva povrede izazvane samim postojanjem tajnih mera ili zakonskih propisa koji dozvoljavaju tajne mere, bez da mora da tvrdi da su takve mere primenjene konkretno protiv njega (vidi odluku u slučaju *Klass i drugi protiv Nemačke* od 6. septembra 1978. godine, Serija A br. 28, str. 18, stav 34). Pored toga, „odluka ili mera u korist podnosioca u principu nije dovoljna da ga liši statusa ‘žrtve’ osim ako nacionalne vlasti nisu izričito ili suštinski priznale povredu Konvencije, a nakon toga pružile zadovoljenje za nju“ (vidi presude u slučaju *Amuur protiv Francuske* od 25. juna 1996. godine, Reports of Judgements and Decisions, 1996-III, str. 846, stav 36, i u slučaju *Dalban protiv Rumunije* (GC), br. 28114/95, stav 44, ECHR 1999-VI).

36. U predmetu koji sad razmatra Sud primećuje da se podnosilac predstavke žalio na vođenje tajnog dosijea sa podacima o njemu čije je postojanje objavljeno u javnosti za vreme sudskog postupka. Sud smatra da on po tom osnovu može da tvrdi da je žrtva povrede Konvencije.

Sud takođe primećuje da je u presudi od 25. novembra 1997. godine Apelacioni sud u Bukureštu naveo da su podaci dati u dopisu od 19. decembra 1990. godine o navodnoj legionarskoj prošlosti podnosioca bili neistiniti, utoliko što su se najverovatnije odnosili na drugo lice sa istim imenom i prezimenom, i da ih je proglasio ništavnim.

Pretpostavljajući da se može smatrati da ta presuda jeste do neke mere pružila podnosiocu zadovoljenje za postojanje u njegovom dosijeu podataka koji nisu bili tačni, Sud je zauzeo stav da je takvo zadovoljenje delimično i da je u svakom slučaju shodno prethodnoj praksi nedovoljno da ga liši statusa žrtve. Pored prethodno rečenog u pogledu njegovog statusa žrtve kao posledica vođenja tajnog dosijea, Sud naročito naglašava sledeće činioce.

Podatak da je podnosilac navodno bio legionar po svoj prilici još uvek opstaje u dosijeu SRI, u kome nigde nije pomenuta presuda od 25. novembra 1997. godine. Pored toga, Apelacioni sud nije izneo nikakav stav – a za to nije bio ni nadležan – o činjenici da su propisi dozvoljavali SRI da vodi i koristi dosijea koje su otvorile bivše rumunske obaveštajne službe koje su sadržale podatke o podnosiocu. Ključna žalba koju je podnosilac predstavke izneo pred Sudom bila je da domaći propisi nisu dovoljno precizno definisali način na koji SRI treba da vrši svoju delatnost i da građanima nisu pruženi adekvatni pravni lekovi pred domaćim vlastima.

Konačno, Apelacioni sud u Bukureštu nije u presudi od 25. novembra 1997. godine doneo nikakvu odluku o zahtevu podnosioca predstavke za naknadu za nematerijalnu štetu i sudske troškove.

37. Po pitanju Zakona br. 187. od 20. oktobra 1999. godine, na koji se oslonila Vlada, Sud smatra, imajući u vidu okolnosti slučaja, da nije relevantan (vidi stav 71. u ovom tekstu).

38. Sud smatra da podnosilac predstavke može da tvrdi da je „žrtva“ shodno članu 34 Konvencije. Sledi da se primedba mora odbaciti.

B. Iscrpenost domaćih pravnih lekova

39. Vlada je takođe tvrdila da je predstavka neprihvatljiva jer svi domaći pravni lekovi nisu bili iscrpeni.

40. Sud smatra da postoji bliska povezanost argumenta Vlade po ovom pitanju i osnovanosti žalbi koje je izneo podnosilac u vezi sa članom 13 Konvencije.

II. Navodna povreda člana 8 Konvencije

41. Podnosilac je tvrdio da SRI poseduje i da bi mogao u svakom trenutku da iskoristi podatke o njegovom privatnom životu od kojih su neki netačni i predstavljaju klevetu. Tvrdio je da je postojala povreda člana 8 Konvencije:

Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

A. Primenljivost člana 8

42. Vlada je osporila primenljivost člana 8, tvrdeći da su se podaci u dopisu od 19. decembra 1990. godine odnosili ne na privatni već na javni život podnosioca. Odlukom da se bavi političkim aktivnostima i objavljuje pamflete, podnosilac se implicitno odrekao prava na „anonimnost“ koje je urođeno privatnom životu. Što se tiče njegovog ispitivanja i njegovog krivičnog dosijea, oni su predstavljali javne podatke.

43. Sud ponavlja da čuvanje podataka o privatnom životu pojedinca u tajnom dosijeu i objavljivanje takvih podataka spada u domen stava 1 člana 8 (vidi presudu u slučaju *Leander protiv Švedske* od 26. marta 1987. godine, Serija A, br. 116, str. 22, stav 48).

Poštovanje privatnosti mora u određenoj meri da sadrži i pravo da se uspostavlja i razvijaju odnosi sa drugim ljudima: pored toga, nema principijelnog razloga kojim bi se moglo opravdati izuzimanje aktivnosti profesionalne ili poslovne prirode iz pojma „privatnog života“ (vidi presude u slučaju *Niemetz protiv Nemačke* od 16. decembra 1992. godine, Serija A br. 251-B, str. 33, stav 29, i u slučaju *Halford protiv Velike Britanije* od 25. juna 1997. godine, Reports 1997-III, str. 1015–16, stavovi 42–46.).

Sud je već naglasio vezu između ovog širokog tumačenja i Konvencije Saveta Evrope o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka, od 28. januara 1981. godine koja je stupila na snagu 1. oktobra 1985. godine i čiji je cilj da se „obezbedi ... za svakog pojedinca ... poštovanje njegovih prava i osnovnih sloboda, a naročito prava na privatnost u pogledu automatske obrade ličnih podataka koji se odnose na njega“ (član 1), gde član 2 definiše takve lične podatke kao „sve podatke koji se odnose na identifikovanog pojedinca ili pojedinca koji se može identifikovati“ (vidi slučaj *Amann protiv Švajcarske* [GC], br. 27798, stav 65, ECHR 2000-II).

Pored toga, javni podaci mogu spadati u domen privatnosti tamo gde se sistematski sakupljaju i čuvaju u dosijeima koje vode vlasti. To je još tačnije u slučajevima gde se podaci odnose na daleku prošlost pojedinca.

44. U posmatranom slučaju Sud primećuje da je dopis SRI od 19. decembra 1990. godine sadržao razne podatke o životu podnosioca, i to o njegovim studijama, političkim aktivnostima i krivičnom dosijeu od kojih su neki bili sakupljeni pre više od 50 godina. Po mišljenju Suda, takvi podaci, u slučajevima kada su sistematski sakupljeni i skladišteni u dosijeu koji vode službenici države, spadaju u domen „privatnog života“ za svrhe stava 1 člana 8 Konvencije. To je još više slučaj u predmetu u pitanju, gde su neki podaci proglašeni netačnima a mogli bi da povrede ugled podnosioca.

Sledi da ima mesta primeni člana 8.

B. Poštovanje člana 8

I. Da li je bilo ometanja

45. Stav Vlade je bio da su morala biti zadovoljena tri uslova pre nego što bi se moglo reći da je postojalo ometanje prava na privatni život: o predmetnoj osobi su morali biti čuvani podaci, oni su morali biti korišćeni, i moralo je biti nemoguće da ta osoba opovrgne te podatke. U posmatranom slučaju, međutim, do čuvanja kao i do upotrebe podataka došlo je pre nego što je Rumunija ratifikovala Konvenciju. Što se tiče navodne nemogućnosti opovrgavanja podataka, stav Vlade je bio da je podnosilac imao slobodu da demantuje neistinite podatke ali da on nije iskoristio odgovarajuće pravne lekove.

46. Sud je naglasio da i skladištenje podataka o privatnom životu pojedinca, upotreba tih podataka i nepružanje mogućnosti da se opovrgnu podaci predstavljaju ometanje prava na poštovanje privatnog života zajamčenog stavom 1 člana 8 Konvencije (vidi presude u slučaju *Leander protiv Švedske*, str. 22, stav 48; *Kopp protiv Švajcarske*, 25. marta 1998. godine, Reports 1998 1998-II, str. 540, stav 53.; *Amann protiv Švajcarske*, st. 69 i 80).

U posmatranom slučaju je iz dopisa SRI od 19. decembra 1990. godine jasno da je SRI držala podatke o privatnom životu podnosioca. Mada taj dopis datira iz perioda pre stupanja na snagu Konvencije u Rumuniji 20. juna 1994. godine, Vlada nije tvrdila da je SRI prestala da vodi podatke o privatnom životu podnosioca posle tog datuma. Sud takođe primećuje da su neki podaci korišćeni posle tog datuma, na primer u vezi sa molbom za obnovu postupka koja je dovela do odluke od 25. novembra 1997. godine.

I skladištenje i korišćenje tih podataka, zajedno sa odbijanjem da se podnosiocu pruži prilika da opovrgne podatke, predstavljali su ometanje njegovog prava na poštovanje porodičnog života zajamčenog stavom 1 člana 8.

2. Opravdanje za ometanje

47. Ključno pitanje koje se pojavljuje je da li je ustanovljeno ometanje opravdano prema stavu 2 člana 8. Taj stav, pošto predviđa izuzetak od prava zajamčenog Konvencijom, treba tumačiti usko. Sud priznaje da obaveštajne službe mogu legitimno da postoje u demokratskim društvima, ali ponavlja da su po Konvenciji ovlašćenja za tajnu prismotru građana prihvatljiva samo u meri koja je strogo neophodna za zaštitu demokratskih institucija (vidi presudu u slučaju *Klass i drugi protiv Nemačke*, str. 21, stav 42).

48. Da ne bi predstavljalo povredu člana 8, takvo ometanje je moralo biti „u skladu sa zakonom“, usmereno ka postizanju legitimnog cilja po stavu 2, i pored toga da bude neophodno u demokratskom društvu da bi se ostvario taj cilj.

49. Vlada je smatrala da su pomenute mere bile u skladu sa zakonom. Podaci u pitanju su otkriveni od strane SRI u vezi s postupkom određenim Zakonomodavnom uredbom br. 118/1990, čija je svrha bila pružanje zadovoljenja licima koja je progonio komunistički režim a čiji je član 11 propisivao da se nikakva naknada ne može pružati licima koja su činila fašistička dela.

50. Po mišljenju podnosioca, vođenje i upotreba dosijea o njemu nisu bili u skladu sa zakonom, jer domaći zakonski propisi nisu bili dovoljno precizni da bi građanima dali na znanje u kakvim su okolnostima i pod kakvim uslovima vlasti bile ovlašćene da čuvaju podatke o njihovom privatnom životu i da ih koriste. Pored toga, domaći zakoni nisu dovoljno precizno definisali način korišćenja tih ovlašćenja i nisu sadržali nikakve garancije protiv zloupotreba.

51. Komisija je smatrala da domaći zakoni nisu dovoljno precizno definisali okolnosti pod kojima je SRI mogla da arhivira, objavljuje i koristi podatke u vezi sa privatnim životom podnosioca.

52. Sud ponovo potvrđuje svoju ustaljenu praksu, prema kojoj izraz „u skladu sa zakonom“ ne samo da zahteva da osporena mera mora da ima neku osnovu u domaćem pravu, već se takođe odnosi na kvalitet zakona koji je u pitanju, zahtevajući da bude pristupačan osobi koja je u pitanju i predvidljiv po pitanju očekivanih posledica (vidi slučaj *Amann protiv Švajcarske*, stav 50).

53. U posmatranom slučaju Sud napominje da član 6 Zakonomodne uredbe br. 118/1990, na koji se Vlada pozvala kao osnov za osporenu meru, dozvoljava svakom pojedincu da dokaže da zadovoljava zahteve da mu se pruže određena prava, putem službenih akata koje izdaju odgovarajuće ustanove ili bilo kakvih drugih materijala sa vrednošću dokaza. Međutim, uredba ne definiše način na koji se takvi dokazi mogu pribaviti i ne dodeljuje SRI bilo kakvo ovlašćenje da sakuplja, skladišti i objavljuje podatke o privatnom životu pojedinca.

Sud dakle mora da odredi da li Zakon br. 14/1992 o organizaciji i delovanju SRI, na koji se takođe oslonila Vlada, može da pruži pravni osnov za te mere. U vezi s ovim, napominje da zakon koji je u pitanju ovlašćuje SRI da sakuplja, arhivira i koristi podatke koji utiču na nacionalnu bezbednost. Sud izražava određene sumnje o važnosti za nacionalnu bezbednost podataka koji se vode o podnosiocu. Ipak, ponavlja da je tumačenje i primena domaćeg prava prvenstveno stvar domaćih vlasti, to jest sudova (vidi presudu *Kopp protiv Švajcarske*, str. 541, stav 59) i napominje da je u presudi od 25. novembra 1997. godine Apelacioni sud u Bukureštu potvrdio zakonitost držanja podataka bivših bezbednosnih službi od strane SRI, kao čuvara njihovih arhiva.

Sud je dakle zaključio da je držanje podataka o privatnom životu podnosioca imalo zakonsku osnovu u rumunskom pravu.

54. Što se tiče pristupačnosti zakona, Sud smatra da je taj zahtev zadovoljen, napominjući da je Zakon br. 14/1992 objavljen u Službenom listu Rumunije, 3. marta 1992. godine.

55. Što se tiče zahteva o predvidljivosti, Sud ponavlja da je pravilo „predvidljivo“ ako je formulisano dovoljno precizno da svaki pojedinac može – ako je potrebno i uz pomoć tuđeg saveta – da prilagodi svoje ponašanje. Sud je naglasio značaj ovog koncepta u vezi sa tajnim nadzorom na sledeći način (vidi presudu u slučaju *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 2. avgusta 1984. godine, str. 32, stav 67, ponovljeno u slučaju *Amann protiv Švajcarske*, stav 56):

Sud ponavlja svoje mišljenje da se izraz „u skladu sa zakonom“ ne odnosi samo na domaće zakone već i na kvalitet ‘zakona’, zahtevajući da bude u skladu sa vladavinom prava, što je izričito pomenuto u preambuli Konvencije... Implikacija ovoga izraza je dakle – a to sledi iz

predmeta i svrhe člana 8 – da u domaćem pravu mora da postoji izvesna zakonska zaštita od proizvoljnih ometanja prava zajamčenih stavom 1 od strane vlasti.

(...) Naročito tamo gde izvršna vlast svoja ovlašćenja koristi tajno, rizici od proizvoljnog delovanja su očigledni (...)

Budući da u praksi primena mera tajnog praćenja prepiske nije dostupna nadzoru pojedinca protiv koga se primenjuje ili javnosti, bilo bi protivno vladavini prava da se diskreciona ovlašćenja koja su data vlastima izražavaju u obliku neograničene vlasti. Sledi da zakon mora da označi dovoljno jasno domet takvih ovlašćenja datih nadležnim vlastima i način njihove primene, imajući u vidu legitiman cilj te mere, da bi se pojedincu pružila adekvatna zaštita protiv proizvoljnog ometanja.

56. Mora dakle da bude ispitan „kvalitet“ zakonskih pravila na koje se oslanjalo u ovom slučaju, naročito da bi se ustanovilo da li je domaće pravo dovoljno precizno definisalo okolnosti u kojima SRI ima pravo da čuva i koristi podatke u vezi sa privatnim životom podnosioca.

57. Sud napominje u vezi s ovim da Odeljak 8 Zakona br. 14/1992 propisuje da se podaci od značaja za državnu bezbednost mogu sakupljati, beležiti i arhivirati u tajnim dosijeima.

Međutim u domaćem pravu ne postoji nijedan propis koji ograničava primenu tih ovlašćenja. Domaći zakoni ne definišu vrstu podataka koji mogu da se čuvaju, kategorije ljudi protiv kojih se mogu primeniti mere prismotre kao što su sakupljanje i skladištenje podataka, okolnosti u kojima se takve mere mogu preduzimati ili procedure koje treba primeniti. Zakon takođe ne propisuje koliko dugo se podaci mogu držati i koliko daleko mogu da se protežu u prošlost.

Odeljak 45 ovlašćuje SRI da preuzme na čuvanje arhive koje su bile vlasništvo bivših obaveštajnih službi koje su bile aktivne na rumunskoj teritoriji i dozvoljava uvid u dokumenta koja drži SRI uz dozvolu direktora.

Sud primećuje da ovaj odeljak ne sadrži izričitu i detaljnu odredbu u vezi sa licima koja su ovlašćena da pregledaju dosijea, sa prirodom tih dosijea, pravilima koje treba slediti ili dozvoljenom upotrebom podataka do kojih se dođe na taj način.

58. Sud takođe primećuje da, mada Odeljak 2 Zakona ovlašćuje nadležne vlasti da dozvole ometanja koja su potrebna da bi se sprečilo ugrožavanje bezbednosti države, osnov za izdavanje dozvole za takva ometanja nije dovoljno precizno definisan.

59. Sud takođe treba da bude zadovoljen da postoje adekvatne i delotvorne garancije protiv zloupotreba, jer sistem tajnog nadzora čiji je cilj zaštita nacionalne bezbednosti podrazumeva rizik od podriivanja ili čak uništenja demokratije pod izgovorom njene zaštite (vidi presudu u slučaju *Klass i drugi protiv Nemačke*, stavovi 49–50).

Da bi sistemi tajne prismotre bili kompatibilni sa članom 8 Konvencije, moraju da sadrže garancije propisane zakonom koje se odnose na nadzor nad aktivnostima odgovarajućih službi. Postupci nadzora moraju da budu u skladu sa vrednostima demokratskog društva koliko god je to moguće, naročito sa vladavinom prava, koja se izričito pominje u preambuli Konvencije. Vladavina prava podrazumeva između ostalog da ometanja prava pojedinca od strane izvršnih vlasti moraju biti predmet efikasnog nadzora, koga obično sprovode sudske vlasti, jer sudska kontrola pruža najbolje garancije nezavisnosti, nepristrasnosti i valjanog postupka (vidi presudu u slučaju *Klass i drugi*, str. 25–26, stav 55).

60. U posmatranom slučaju Sud primećuje da rumunski sistem sakupljanja i arhiviranja podataka ne pruža takve garancije – Zakon br. 14/1992 ne definiše nikakav postupak nadzora, bilo da je mera koja je određena u toku ili posle nje.

61. Sud dakle smatra da domaći pravni propisi ne definišu dovoljno jasno domet i način primene diskrecionih prava koja su data državnim vlastima.

62. Sud zaključuje da držanje i korišćenje podataka o privatnom životu podnosioca od strane SRI nije „u skladu sa zakonom“, činjenica koja je samo po sebi dovoljna da predstavlja povredu člana 8. Pored toga, u ovom slučaju ta činjenica sprečava Sud da ispita zakonitost svrhe koju su imale sprovedene mere i da odredi da li (pretpostavljajući da im je cilj bio zakonit) su bile „neophodne u demokratskom društvu“.

63. Sledi da je došlo do kršenja člana 8.

III. Navodna povreda člana 13 Konvencije

64. Podnosilac predstavke se žalio da je nepostojanje pravnog leka pred domaćim vlastima koje bi mogle da odlučuju o njegovoj molbi za uništenje dosijea s podacima o njemu i dopuni netačnih podataka takođe predstavljalo povredu člana 13, koji propisuje:

Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.

65. Vlada je iznela stav da je podnosiocu pruženo zadovoljenje presudom od 25. novembra 1997. godine, kojom su podaci sadržani u dopisu SRI od 19. decembra 1990. godine proglašeni ništavim. Što se tiče uništenja ili dopune podataka u dosijeu, stav Vlade je bio da podnosilac nije odabrao odgovarajući pravni lek. Mogao je da podnese tužbu prema odredbama Uredbe br. 31 iz 1954. godine, čijim je stavom 2 člana 54 propisano da Sud može da odredi bilo koju meru potrebnu da bi se povratilo povređeno pravo, u ovom slučaju pravo podnosioca na čast i dostojanstvo.

Vlada je takođe naglasila da bi podnosilac sada mogao da se osloni i na odredbe Zakona br. 187 iz 1999. godine da pregleda dosije koje je o njemu otvorila *Securitate*. Shodno odeljcima 15 i 16 toga zakona, podnosilac je mogao pred sudom da ospori istinitost podataka u tom dosijeu.

66. Stav Komisije je bio da Vlada nije uspela da dokaže da u rumunskom pravu postoji pravni lek koji bi bio delotvoran u praksi kao i po zakonu i koji bi omogućio podnosiocu da se žali na povredu člana 8 Konvencije.

67. Sud ponavlja da je konzistentno tumačio član 13 tako da zahteva pravni lek pred domaćim sudovima samo u vezi sa žalbama koje se mogu smatrati „ostvarljivima“ u smislu Konvencije (vidi, na primer, presudu u slučaju *Çakıcı protiv Turske* (GC), br. 23657/94, stav 112, ECHR 1999-IV). Članom 13 zajamčeno je postojanje na nacionalnom nivou pravnog leka koji bi ostvario sadržinu prava i sloboda zajamčenih Konvencijom bilo koji da je oblik u kome su zaštićeni u domaćem pravnom sistemu. Ovaj član dakle zahteva pružanje domaćeg pravnog leka pomoću koga bi se „nadležni državni organ“ bavio suštinom žalbe po Konvenciji i davao odgovarajuće zadovoljenje, mada je zemljama ugovornicama data izvesna mera diskrecije po pitanju načina na koji se pridržavaju svojih obaveza po ovoj odredbi. Pravni lek mora biti „delotvoran“ i u praksi i u pravu (vidi *Wille protiv Lihtenštajna* (GC), br. 28396/95, stav 75, ECHR 1999-VII).

68. Sud primećuje da je žalba podnosioca da SRI drži podatke o njegovom privatnom životu za svrhe arhiviranja i korišćenja, protivno članu 8 Konvencije, bez sumnje „ostvarljiva“.

On je dakle imao pravo na delotvoran pravni lek pred domaćim sudovima u smislu člana 13 Konvencije.

69. „Vlasti“ koje pominje član 13 ne moraju striktno i u svim slučajevima da budu sudske vlasti. Ipak, ovlašćenja i proceduralne garancije koje ima određeni organ jesu od značaja za određivanje da li je pravni lek pred njim delotvoran (vidi presudu u slučaju *Klass i drugi*, str. 30, stav 67).

Pored toga, tamo gde je u pitanju tajni nadzor, objektivni nadzorni mehanizmi mogu biti dovoljni sve dok su mere tajne. Pravni lekovi moraju biti dostupni pojedincu tek kada je mera postala javna (vidi presudu u slučaju *Klass i drugi*, str. 31, stavovi 70–71).

70. U posmatranom slučaju je Vlada tvrdila da je podnosilac predstavke mogao da podnese žalbu po članu 54 Uredbe br. 31/1954. Stav Suda je da se ta tvrdnja ne može prihvatiti.

Kao prvo, primećuje da član 54 Uredbe propisuje opšti pravni postupak pred sudom čija je namena zaštita nematerijalnih prava koja su nezakonito ometana. Apelacioni sud u Bukureštu je međutim u presudi od 25. novembra 1997. godine naveo da je SRI ovlašćena zakonom da drži podatke o podnosiocu koji su došli iz dosijea bivših obaveštajnih službi.

Drugo, Vlada nije pokazala postojanje bilo koje domaće odluke koja bi bila presedan po ovom pitanju. Sledi da nije dokazano da bi takav pravni lek bio delotvoran, pa se tako i prethodna primedba Vlade odbacuje.

71. Što se tiče mehanizma propisanog Zakonom br. 187/1999, pod pretpostavkom da je pomenuto Veće ustanovljeno, Sud primećuje da niti odredbe na koje se oslanjala tužena Vlada niti bilo koje druge odredbe toga zakona omogućavaju osporavanje držanja od strane državnih službenika podataka o privatnom životu nekog lica ili pak verodostojnosti tih podataka. Nadzorni mehanizam koji je propisan Odeljcima 15 i 16 odnosi se samo na objavljivanje podataka o nekima od saradnika i agenata *Securitate*.

72. Sud nije obavešten o bilo kojoj drugoj odredbi rumunskog zakona kojom bi bilo moguće osporiti držanje podataka o privatnom životu pojedinaca od strane obaveštajnih službi ili pak verodostojnosti takvih podataka.

73. Sud dakle zaključuje da je podnosilac bio žrtva povrede člana 13 Konvencije.

IV. Navodna povreda člana 6 Konvencije

74. Podnosilac se žalio da je odbijanje suda da razmotri njegov zahtev za odštetu i nadoknadu troškova predstavljalo povredu njegovog prava na pravično suđenje, prema Članu 6. Konvencije:

Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu ... pred ... sudom.

75. Vlada nije izrazila nikakav stav po ovom pitanju.

76. Komisija je odlučila da žalbu razmotri u smislu opštije obaveze koju član 13 nameće državama pružanja delotvornog pravnog leka koji omogućuje da se podnose žalbe o kršenjima Konvencije.

77. Sud primećuje da pored žalbe koja je razmotrena gore nije postojao pravni lek kojim bi se mogao podneti zahtev za dopunu ili uništenje dosijea sa podacima o njemu, podnosilac se takođe žalio da Apelacioni sud u Bukureštu, mada mu je zakonito poveren zahtev za nadoknadu štete i troškova, nije presudio po tom pitanju u odluci koju je doneo 25. novembra 1997. godine.

78. Nema sumnje da je žalba podnosioca za naknadu nematerijalne štete i troškova bila građanska u smislu stava 1 člana 6, i da je Apelacioni sud u Bukureštu bio nadležan da po njoj sudi (vidi presudu u slučaju *Robins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 23. septembra 1997. godine, Reports 1997-V, str. 1809, stav 29).

Sud dakle smatra da je odbijanje Apelacionog suda da razmotri zahtev prekršilo pravo podnosioca na pravičnu raspravu u smislu stava 1 člana 6 (vidi presudu u slučaju *Ruiz Torija protiv Španije* od 9. decembra 1994. godine, Serija A br. 303-A, str. 12, stav 30).

79. Znači da je takođe došlo do povrede stava 1 člana 6 Konvencije.

V. Primena člana 41 Konvencije

80. Podnosilac predstavke je tražio pravično zadovoljenje shodno članu 41 Konvencije, prema kome:

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.

A. Odšteta

81. Podnosilac predstavke je tražio sumu od 20.000.000.000 leja (ROL) kao naknadu za nematerijalnu štetu koju je izazvalo narušavanje njegovog ugleda u vezi sa objavljivanjem neistinitih i klevetničkih podataka o njemu kao i odbijanjem vlasti u toku nekoliko godina da priznaju i isprave grešku.

82. Vlada se na ovaj zahtev žalila, smatrajući ga neosnovanim, naročito imajući u vidu činjenicu da podnosilac nije podneo takav zahtev domaćem sudu.

83. Sud ukazuje na svoju ustaljenu praksu i na to da sama činjenica da podnosilac nije podneo žalbu za odštetu domaćem sudu ne zahteva od Suda da odbaci zahteve kao neosnovane kao što ne postavlja prepreku njihovoj prihvatljivosti (vidi presudu u slučaju *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije* od 10. marta 1972. godine (član 50), Serija A br. 14, str. 10, stav 20). Sud takođe primećuje da je, nasuprot tvrdnji Vlade, podnosilac u ovom predmetu zahtevao nadoknadu pred domaćim sudom za nematerijalnu štetu koju je pretrpeo, i to u vidu simbolične svote od jednog leja, ali taj zahtev sud nije razmotrio.

Sud takođe napominje da je Apelacioni sud u Bukureštu proglasio navodno klevetničke infomacije ništavim, čime je delimično ispunio zahteve podnosioca. Sud, međutim, smatra da podnosilac predstavke sigurno jeste pretrpeo nematerijalnu štetu, imajući u vidu postojanje sistema tajnih dosijea protivno članu 8, nepostojanje delotvornog pravnog leka, odsustvo pravičnog suđenja kao i činjenicu da je prošlo nekoliko godina pre nego što je sud odlučio da jeste nadležan da proglasi klevetničke podatke ništavim.

Sud dakle smatra da su događaji u pitanju doveli do ozbiljnog kršenja prava g. Rotarua i da bi svota od 50.000 francuskih franaka (FRF) bila pravično zadovoljenje za nematerijalnu štetu koju je pretrpeo. Ta svota se ima pretvoriti u rumunske leje po kursu koji važi na dan poravnanja.

B. Sudski troškovi

84. Podnosilac je za nadoknadu troškova tražio svotu od ROL 38.000.000, i to kako sledi:

(a) ROL 30.000.000 za troškove koje je imao za domaće pravne postupke, uključujući ROL 20.000.000 za troškove puta u Iasi i Bukurešt i ROL 10.000.000 za ostale troškove (takse, telefonske troškove, fotokopije itd).

(b) ROL 8.000.000 za troškove pojavljivanja pred institucijama Konvencije, uključujući ROL 6.000.000 za prevode i sekretarske usluge, ROL 1.250.000 za troškove puta između Barlada i Bukurešta i ROL 1.000.000 za francusku vizu za podnosiocēvog sina.

85. Vlada je tu sumu smatrala previsokom, naročito zato što je u svim postupcima pred domaćim sudovima tražio kontumacionu odluku suda.

86. Sud ponavlja da uključivanje naknade sudskih troškova u naknadu u skladu sa članom 41 zahteva da su oni i stvarno postojali i bili nužni i razumni po veličini (vidi, između ostalih, slučaj *Nikolova protiv Bugarske* (GC), br. 31195/96, stav 79. ECHR 1999-II). U vezi sa ovim treba imati u vidu da Sud može podnosiocu da odredi nadoknadu troškova ne samo pred strazburškim institucijama već i onih koji su načinjeni pred domaćim sudovima za sprečavanje ili zadovoljenje zbog povreda Konvencije koju je Sud ustanovio (videti *Van Geyselhem protiv Belgije* (GC), br. 26103/95, stav 45, ECHR 1999-I).

87. Sud napominje da podnosilac nije bio zastupljen pred domaćim sudovima, da je predstavio sopstveni slučaj pred Komisijom a da je u postupku pred Sudom bio zastupljen na raspravi. Takođe primećuje da je Savet Evrope dodelio g. Rotaru pravnu pomoć od FRF 9.759,72.

Sud dodeljuje podnosiocu celokupnu svotu koju je tražio, to jest FRF 13.450, umanjenu za svotu koju je platio Savet Evrope kao pravnu pomoć. Ostatak se ima pretvoriti u rumunske leje po važećem kursu na dan poravnanja.

C. Kamata za neizvršenje

88. Sud smatra prikladnim primenu zakonske kamatne stope koja je važila u Francuskoj na dan usvajanja ove presude, to jest 2,74% godišnje.

IZ OVIH RAZLOGA SUD

1. Jednoglasno *odbacuje* prethodni prigovor Vlade da podnosilac više nije žrtva;
 2. Jednoglasno *odbacuje* prethodni prigovor Vlade da nisu iscrpeni svi domaći pravni lekovi;
 3. *Smatra* sa 16 glasova za i jednim protiv da je postojala povreda člana 8 Konvencije;
 4. *Smatra* jednoglasno da je postojala povreda člana 13 Konvencije;
 5. *Smatra* jednoglasno da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije;
 6. *Smatra* jednoglasno
(a) da tužena država ima isplatiti podnosiocu u roku od tri meseca svotu od FRF 50.000 za nematerijalnu štetu i FRF 13.450 za sudske troškove, umanjeno za FRF 9.759,72 i to u rumunskim lejima po važećem kursu na dan poravnanja;
 7. *Odbacuje* jednoglasno ostatak zahteva podnosioca za pravično zadovoljenje.
- (...)

Mishele de Salvia

Sekretar

Luzius Wildhaber,

Predsednik

U skladu sa stavom 2 člana 45 Konvencije i stavom 2 pravila br. 74 Pravila suda, ovoj presudi su pridodata sledeća izdvojena mišljenja:

(a) saglasno mišljenje g. Wildhabera, zajedno sa gđama Tulkens i Weber i gdom Makarczyk, Türmenom, Costom i Casadevall;

(b) saglasno mišljenje g. Lorenzena;

(c) delimično protivno mišljenje g. Bonela.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE VILDHABERA, ZAJEDNO SA GĐAMA TULKENS I WEBER I GDOM MAKARCZYK, TÜRMEENOM, COSTOM I CASADEVALL

U posmatranom slučaju se podnosilac predstavke žalio na kršenje svoga prava na privatni život zbog držanja i upotrebe od strane Rumunske obavještajne službe dosijea sa ličnim podacima uglavnom iz perioda između 1946. i 1948. godine. U jednom upisu se tvrdilo da je 1937. godine kao student (mada je tada imao jedva 16 godina) bio član organizacije „legionarskog“ tipa, tj. ekstremno desničarske, antisemitske, nacionalističke i paravojne organizacije. Apelacioni sud u Bukureštu je 1997. godine proglasio ništavim informacije iz ovog upisa, koje su bile obelodanjene u dopisu Ministarstva unutrašnjih poslova 1990. godine. Pa ipak, taj upis po svojoj prilici još uvek postoji u dosijeu, dok presuda iz 1997. godine nije uneta u njega. Pored toga, sud nije dodelio podnosiocu bilo kakvu odštetu ili naknadu troškova. Tužba za naknadu štete protiv SRI odbačena je 1994. godine. Čini se da je po rumunskim zakonima još uvek nemoguće prigovoriti na držanje od strane SRI informacija o privatnom životu podnosioca ili osporiti istinitost takvih podataka, ili tražiti da se takvi podaci unište.

Sud je ustanovio kršenje člana 8 i člana 13 kao i stava 1 člana 6. U skladu sa praksom Suda, (videti presude u slučaju *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 2. avgusta 1984. godine, Serija A, br. 82 stavovi 80, 87 i 88, *Kruslin i Huvig protiv Francuske* od 24. aprila 1990, Serija A br. 176-A, str. 24–25, stavovi 36–37, i 176-B, str. 56–57, stavovi 35–36; *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 25. juna 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-III, str. 1017, stav 51; *Kopp protiv Švajcarske* od 25. marta 1998, Reports 1998-II, str. 543, stavovi 75–76; i *Amann protiv Švajcarske* [GC], br. 27798/95, stavovi 61–62 i 77–81, ECHR 2000-II i zaključio je da domaći pravni propisi po kojima se podaci koji utiču na državnu bezbednost mogu sakupljati, beležiti i arhivirati u tajnim dosijeima ne pružaju dovoljan stepen predvidljivosti. Držanje podataka o privatnom životu podnosioca od strane SRI nije dakle bilo „u skladu sa zakonom“ tako da je prekršen član 8. Potpuno se slažem sa ovim nalazima.

Međutim, želim da dodam da u predmetnom slučaju – bez obzira na adekvatnost pravnog osnova – jako sumnjam da je kršenje prava podnosioca predstavke imalo zakonit cilj prema stavu 2 člana 8 ali sam sasvim siguran da kršenje nije bilo neophodno u demokratskom društvu.

Što se tiče legitimnosti cilja, Sud je konstantno bio spreman da prihvati da je svrha koju je identifikovala tužena vlada legitimna pod uslovom da spada u jednu od kategorija navedenih u stavovima 2 članova 8 do 11. Međutim, u pogledu nacionalne bezbednosti kao i u vezi sa drugim namenama, mora postojati barem osnovana i stvarna povezanost između cilja i mera koje ometaju privatni život da bi cilj bio smatran legitimnim. Uzimati manje-više nekritičko arhiviranje podataka o privatnom životu pojedinaca kao stvar legitimne nacionalne bezbednosti je za mene veoma problematično.

U slučaju *Rotaru*, podaci koji su sakupljeni na nezakonit i nasumičan način za vreme prethodnog režima o aktivnostima dečaka i studenta, a koji su stari čak i do pedeset, a u jednom slučaju čak i 63 godine, pri čemu su neki od podataka sasvim sigurno netačni, još uvek se čuvaju u dosijeima bez adekvatnih i delotvornih garancija protiv zloupotreba. Nije na ovom Sudu da odredi da li ove podatke treba uništiti, ili da li treba omogućiti sveobuhvatna prava pristupa i ispravljanja, ili da li bi neki drugi sistem bio u skladu sa Konvencijom. Ali teško je pretpostaviti kakav bi to mogao biti problem nacionalne bezbednosti koji bi opravdao nastavljanje čuvanja podataka u datim okolnostima. Smatram dakle da bi Sud imao pravo da odredi da osporena mera u ovom slučaju nija imala legitimni cilj u smislu stava 2 člana 8.

Ovakva odluka bi učinila nepotrebnim određivanje da li je osporena mera neophodna u demokratskom društvu, jer odluka zavisi od toga da li postoji legitiman cilj. Ali da je Sud odlučio da prihvati postojanje legitimnog cilja u vezi sa nacionalnom bezbednošću, zaključio bi da države nemaju neograničena diskreciona ovlašćenja da pojedince stavljaju pod tajni nadzor ili vode o njima tajne dosijee. Interes države da zaštiti svoju nacionalnu bezbednost mora da stoji u ravnoteži sa ozbiljnošću kršenja prava podnosioca na poštovanje njegovog života. Ovaj je Sud često ukazivao na „rizik koji sistem tajnog nadzora u zaštiti državne bezbednosti predstavlja za potkopavanje ili čak i uništenje demokratije pod izgovorom da je štiti“ (presuda u slučaju *Leander protiv Švedske* od 26. marta 1987. godine, serija A br. 116, stav 60; vidi i presudu u slučaju *Klass protiv Nemačke* od 6. septembra 1978. godine, Serija A br. 28, stavovi 42 i 49, i, *mutatis mutandis*, presudu u slučaju *Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 15. novembra 1996. godine, *Reports* 1996-V, str. 1866–67, stav 131, i *Tinelly & Sons Ltd i drugi i Mc Elduff i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 10. jula 1998, *Reports* 1998-IV, str. 1662, stav 77). Zbog toga Sud mora da bude uveren da je tajna prisмотра nad građanima strogo neophodna za zaštitu demokratskih institucija i da postoje adekvatne i delotvorne mere zaštite protiv zloupotrebe.

U svim okolnostima ovog slučaja i u svetlu onoga što je rečeno gore u vezi sa legitimnim ciljem, mora biti zaključeno da je kršenje u ovom slučaju bilo daleko od neophodnog u demokratskom društvu da bi se ostvario neki cilj nacionalne bezbednosti.

Da završim, čak i da je u slučaju Rotaru postojao predvidljiv pravni osnov, naš Sud bi ipak morao da ustanovi povredu člana 8, ili na osnovu toga što nije postojao legitiman cilj za održavanje nedemokratskog sistema tajnih dosijea, ili pak zbog toga što je sasvim jasno da to održavanje nije neophodno u demokratskom društvu.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE LORENZENA

U ovom sam slučaju glasao za zaključke većine kao i za razloge na kojima su bili zasnovani. Međutim, to ne znači da se suštinski ne slažem sa onim što je rečeno u saglasnom mišljenju sudije Wildhabera u pogledu ostalih uslova u vezi sa stavom 2 člana 8. Razlog zbog koga se ja nisam priključio tom mišljenju leži jedino u tome što je Sud uvek smatrao da u slučajevima gde ometanje prava zajamčenih članom 8 nije „u skladu sa zakonom“ nije potrebno da se razmatra da li su ispunjeni ostali uslovi koje postavlja stav 2 člana 8. Smatram da je od ključne važnosti da se ta sudska praksa održi.

DELIMIČNO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE BONELLA

1. Većina je glasala da je postojala povreda člana 8, smatrajući da se njene odredbe mogu primeniti na posmatrani slučaj. Glasao sam uz većinu u pogledu ostalih povreda Konvencije, ali ne mogu da se složim s time da je član 8 primenljiv u ovom slučaju.

2. Član 8 štiti privatni život pojedinca. U samom središtu te zaštite nalazi se pravo svakog pojedinca da se intimniji delovi njegovog života isključe iz oka javnosti ili javnog nadzora. U našoj ličnosti i duši postoje rezervisana područja za koje Konvencija zahteva da ostanu zaključana. Protivzakonito je tražiti, čuvati, klasifikovati ili odavati podatke koji se odnose na ta unutrašnja područja aktivnosti, ubeđenja ili shvatanja, koja su sakrivena iza zidova tajnosti.

3. S druge strane, aktivnosti koje su po svojoj prirodi javne i koje javnost čak i unapređuje su potpuno izvan zaštite koju pruža član 8.

4. Tajni podaci koje su čuvale državne službe bezbednosti a koje je podnosilac tražio da vidi odnosili su se u suštini na: (a) aktivno članstvo izvesnog Aurela Rotarua u političkom

pokretu; (b) njegovu molbu da objavi dva politička pamfleta; (c) njegovo članstvo u omladinskoj organizaciji političke stranke; i (d) činjenicu da nije imao krivični dosije (stav 13).

5. Prva tri podatka odnose se isključivo na javne delatnosti, i to izričito javne, jer političke i izdavačke delatnosti zahtevaju najveći mogući stepen publiciteta da bi uopšte opstale i bile uspešne. Zapisi nisu naveli da je podnosilac glasao za ovu ili onu političku stranku – time bi se ušlo u njegovu privatnost. Suština zapisa bili su podaci o tome kako je Aurel Rotaru javno izražavao svoju javnu militantnost u određenim javnim organizacijama.

6. Na koji to način čuvanje podataka o veoma javnim aktivnostima pojedinca krši njegovo pravo na privatnost? Do sada je stav Suda bio, i to sasvim ispravno, da zaštita koju pruža član 8 obuhvata poverljive stvari, kao što su zdravstveni podaci, seksualne aktivnosti i sklonosti, rodbinske veze i moguće još i poslovni odnosi i druga intimna područja u kojima bi upad javnosti bio nepoželjno zadiranje u prirodne granice sopstvenosti. Moje je mišljenje da aktivizam u političkim strankama nema puno veze sa razmišljanjem kojim se zaštita privatnosti podiže na nivo elementarnog ljudskog prava.

7. Četvrti element u dosijeu podnosioca odnosio se na upis da nije imao krivični dosije. Sud je čak i to proglasio povredom prava podnosioca na privatnost. Sud je naglasio da su zabeleške bezbednosnih službi (čak i neke stare više od 50 godina) sadržavale i krivični dosije podnosioca, pa je izneo stav da „Takvi podaci, u slučajevima kada su sistematski sakupljeni i skladišteni u dosijeu koji vode službenici države, spadaju u domen „privatnog života“ za svrhe stava 1 člana 8 Konvencije.“ (stav 44).

8. Time se po mom mišljenju opasno prevazilazi domet člana 8. Tvrditi da čuvanje nečijeg krivičnog dosijea od strane policije (čak i onda kada se pokaže, kako je to i bilo u ovom slučaju, da podnosilac i nema krivični dosije) poziva na primenu člana 8 može da ima veoma opasne posledice vis-à-vis „interesa nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili sprečavanja nereda ili kriminala“ – što su vrednosti koje član 8 izričito štiti.

9. Prihvatio bih, mada samo pod pritiskom, da bi čuvanje krivičnih dosijea od strane policije moglo da predstavlja kršenje prava na privatnost, ali moram da naglasim da je takvo kršenje opravdano u interesu nacionalne bezbednosti i borbe protiv kriminala. Sud nije našao za shodno da to učini.

10. Moj strah usmeren je na osudu od strane Suda *očuvanja* krivičnih dosijea. Ali član 8 bi itekako bio primenljiv kod nezakonitog i nelegitimnog *odavanja* podataka iz tih dosijea.

11. Izgleda da je Sud dao naročitu težinu činjenici da su „neki podaci proglašeni netačnima a mogli bi da povrede ugled podnosioca.“ (stav 44). Tu se pojavljuju dva pitanja – neistinitost podataka i njihova klevetnička priroda.

12. Neki podaci u bezbednosnom dosijeu podnosioca su se odnosili na drugu osobu sa istim imenom i prezimenom, a ne na njega. To je bez sumnje u očima podnosioca podatke učinilo ‘neistinitim’. Ali da li neistinitost *koja se odnosi da stvari u domenu javnosti* alhemizuje te javne podatke u privatne?

13. Ne predstavlja mi problem da priznam da su ‘neistiniti’ podaci o podnosiocu koje su čuvale službe bezbednosti mogli da okrnje ugled podnosioca. Izgleda da je Sud od skora počeo da se kreće u pravcu svrstavanja ‘ugleda’ u pojmove koje obuhvata član 8.² Otvaranje člana 8 za ovakve nove perspektive dodalo bi zaštiti ljudskih prava uzbudljivu novu dimenziju. Ali po mom mišljenju Sud bi trebalo da krene frontalno na ovu reformu a ne da je potajno dodaje na rub prava na privatnost.

14. Da sam se složio sa stavom većine da pravo na privatnost obuhvata i izrazito javne podatke, glasao bih za povredu člana 8, jer se u potpunosti slažem sa zaključkom Suda da čuvanje i korišćenje podataka o podnosiocu od strane službi bezbednosti 'nije u skladu sa zakonom' (stavovi 57–63).

